

УДК 159.9

А-43

Рекомендовано до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет» (протокол від 29.02.2024 № 5).

А-43 Актуальні проблеми психології в умовах політичної та економічної нестабільності: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 22 груд. 2023 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2024. 100 с.

Збірник містить матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми психології в умовах політичної та економічної нестабільності» (22.12.2023), у роботі якої взяли участь зарубіжні та вітчизняні теоретики та практики в галузі психології й медицини, здобувачі вищої освіти та докторанти закладів вищої освіти.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова*); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (*заст. голови*); канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРІСНЯКОВА** (*заст. голови*); **Андрій МІРОШНИК** (*секретар*); докт. політ. наук, проф. **Олег АГАРКОВ**; докт. псих. наук, проф. **Олександр САМОЙЛОВ**; докт. мед. наук, проф., засл. лікар України **Ірина СПРІНА**.

ISBN 978-966-981-878-2

© ВНПЗ ДГУ, 2024

© Автори, 2024

Введення цих двох параметрів, що змінюються досить слабо, виявилось винятково вдалим, тому що дозволило їх знаходити експериментально для визначених досить загальних груп дослідів, умов, параметрів і в остаточному підсумку використовувати їх апріорно для прогнозування подібних психологічних процесів.

Таким чином, з обліком усього сказаного остаточно вихідне балансове рівняння, що описує психологічні процеси в пам'яті людини, буде мати вигляд:

$$d/d\tau = \dot{R} - (J - \varphi)/T \quad (1)$$

Розв'язання рівняння переробки інформації пам'яттю. Як побачимо надалі, це досить просте і ясне диференціальне рівняння має розв'язок, що вдало описує різні психологічні процеси (які зводяться до процесу переробки інформації пам'яттю). Для випадку початкових умов: при $\tau=0$ пам'ять містить J_0 одиниць інформації, що надходить у пам'ять, - розв'язок рівняння (1) буде мати вигляд:

$$J = \varphi + \dot{R} T + (J_0 - \varphi - \dot{R} T) e^{-\tau/T} \quad (2)$$

Якщо вивчається процес забування збереженої в пам'яті інформації в кількості J_0 одиниць, то крива забування слідує як окремий випадок відсутності надходження інформації $\dot{R} = 0$:

$$\bar{J} = J / J_0 = \bar{\varphi} + (1 - \bar{\varphi}) e^{-\tau/T} \quad (3)$$

Тут введені відносні величини $\bar{J}$ і $\bar{\varphi}$, що складають частку від початкової інформації, отриманою пам'яттю J_0 .

Як видно з розв'язання рівнянь (2) і (3), кількість інформації в пам'яті J (або в нормованому виді $\bar{J}$) в момент часу τ є функцією незалежної перемінної часу (або її відносного значення $\bar{\tau} = \tau/T$) і параметрів φ і T . Розрахунки при допомозі цих формул підтверджуються практично усіма відомими з літератури експериментальними даними, (у випадку, якщо вони містять необхідні для розрахунків вихідні величини).

Самойлов Олександр Єжиєвич

доктор психологічних наук, професор,
завідувач науково-дослідної лабораторії
з актуальних проблем юриспруденції та
психології НДІ

Дніпровського гуманітарного університету

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДИСКУРСИВНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ КАТЕГОРІЙНОЇ ПАРАДИГМИ

Теоретичні проблеми здебільшого виникають у ситуації зіткнення взаємоне прийнятних положень окремої теорії, які перебувають у стані активного протистояння. На можливі шляхи або способи розв'язання цих проблем зазвичай указують ідеї – своєрідні психологічні знаряддя мислення, структура і функціональне призначення яких дозволяють відображати об'єкт

осмислення різнобічно і цілісно, запобігаючи тим самим перспективи оформлення його крайніх проявів як взаємосуперечливих понять односторонніх теоретичних підходів. При цьому особливість процесу формотворення ідеї визначається тим. Що мислення, стимулюючи функціональне призначення ідеї, використовує в процесі власного розгортання вдосконалені нам самим правила виведення понять і змінні принципи доведення їх істинності, які відмінні від тих, що спричинили виникнення теоретичної проблеми. Удосконалення цих правил і зміна принципів здійснюються завдяки врахуванню функції операційної складової мислення як такої, що залишає за його категорійною складовою лише завдання джерела посилань, які підлягають реорганізації. Розумовими операціями, котрі здійснюють цю реорганізацію, постають триадичні умовиводи, використання яких мисленням як психологічних знарядь уможлиблюється завдяки наданню смислу мислимого форми діалогіки, тобто своєрідної логіки діалогу двох логік, що відповідає вимогам діалогічної сутності мислення і принципам діалектики.

Діалогіка розглядає формально взаємосуперечливі розумінні позиції відносно одного і того ж об'єкта осмислення, організуючи їх як позитивно значущу форму постановки теоретичної проблеми. Для її успішного розв'язання діалогіка використовує ідею як розумове знаряддя, котрому надана форма діалектико-логічного поняття, здатного відображати сутність конкретної теоретичної проблеми, що порівнюється у вигляді діалектичної єдності формально протилежних теоретичних положень. Найголовніше, що ідея як розумове знаряддя відображення сутності проблеми, підіймає теоретичне осмислення досліджуваного об'єкта над функціональним ступенем знаходження його місця в окремій концепції чи парадигмальній моделі і відкриває перед ним перспективу його упредметнення на метапарадигмальному рівні у вичерпній категорійно-методологічній повноті.

Запропонований спосіб дозволяє розлого і логічно переконливо аргументувати винятково неперехідну значущість методологічно компетентного теоретизування у розвитку будь-якої галузі науки і водночас обґрунтовувати найважливішу роль теорії у безперервному епістемному (знаннєвому) прогресі пізнавальної творчості.

Список використаних джерел:

1. Самойлов О. Є. Теоретичні проблеми логіко-психологічного аналізу мислення: монографія. Запоріжжя, 1997. 167 с.
2. Самойлов О. Є. Психологія парадоксального мислення чи прогностичний діалог теорії з емпірією : монограф. Дніпропетровськ, 2007. 185 с.
3. Самойлов О. Є. Зміст та форма постановки теоретичної проблеми. *Психологія і суспільство*. 2015. № 2. С. 31–36.
4. Самойлов О. Діалогіка формотворення ідеї як засобу мислення. *Психологія і суспільство*. 2020. № 3. С. 5–32.

5. Самойлов О. Є. До діалогіки парадоксального мислення. Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро, 2022. С. 32–37.
6. Самойлов О. Є. Парадоксальна структура та прогностична функція ідеї як засобу мислення. *Трансформації особистості в умовах соціально-політичних та економічних змін* : колект. монограф. Дніпро, 2023. С. 171–218.
7. Самойлов О. Діалогіка формотворення ідеї як засобу мислення. Система сучасних методологій : в 5 томах. Т. 5. Тернопіль. 2020. С.136–156.
8. Ткаченко А. А. Теория диалектико-логического доказательства. Запорожье, 1993. 227 с.
9. Фурман А. В. Актуальні питання методології проблемного навчання. *Педагогіка*. Київ : Рад. школа, 1992. Вип. 31. С. 3–14.
10. Фурман А. В. Психолого-педагогічна теорія навчальних проблемних ситуацій : автореф. дис. ... докт. психол. наук : 19.00.07. Київ, 1994. 63 с.
11. Фурман А. В. Метатеоретична мозаїка життя свідомості. *Психологія і суспільство*. 2018. № 3–4. С. 13–14.
12. Фурман А. В. Методологічна реконструкція системодіяльнісного підходу до розуміння свідомості. *Психологія і суспільство*. 2021. № 1. С. 5–30.
13. Фурман А. В. Методологія парадигмальних досліджень у соціогуманітарних науках. *Методологія і психологія гуманітарного пізнання*. До 25-річчя наукової школи професора А. В. Фурмана : колект. монограф. Тернопіль : ТНЕУ, 2019.
14. Фурман А. В. Категорійна матриця віта культурної методології: від мисле вчення до канону. *Психологія і суспільство*. 2023. № 2. С. 6–50.